

ЛЬВІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кафедра теорії спорту та фізичної культури

Передерій А.В.

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ У СПОРТІ

Лекція з навчальної дисципліни
“ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА СПОРТУ ВИЩИХ ДОСЯГНЕНЬ”

ЛЬВІВ - 2018

Професійна діяльність в спорті.

1. Структура навчальної дисципліни «Теорія і методика спорту вищих досягнень».
2. Спорт як сфера професійної діяльності.
3. Види професійної діяльності в спорті.
4. Характеристика окремих видів діяльності в спорті.
5. Фактори середовища, що впливають на роботу тренера.

1. Структура навчальної дисципліни ТМСВД

Дисципліна «Теорія і методика спорту вищих досягнень» спрямована на оволодіння студентами спеціальними знаннями та методичними навичками самостійної, творчої поліфункціональної діяльності спеціаліста з олімпійського та професійного спорту, тренера спорту вищих досягнень. Дисципліна узагальнює наукові і практичні відомості про професійну діяльність в ОС та ПС, розкриває сутність підготовленості та професійних завдань фахівця, обґрунтовує підбір специфічних прийомів професійної діяльності тренера та спортивного функціонера. Дисципліна розкриває закономірності адаптації в спорті, особливості реакцій організму спортсмена на різноманітні тренувальні та змагальні навантаження, механізми втоми та відновлення, побудови багаторічної системи підготовки у спорті та характеризує змагальні діяльність спортсменів. Значення дисципліни в системі підготовки висококваліфікованих спеціалістів визначається не лише кількістю необхідних для студентів знань і професійних вмінь, але і тим, що вони дозволяють студенту усвідомити особливості своєї майбутньої діяльності.

Робоча програма навчальної дисципліни «Теорія і методика спорту вищих досягнень» передбачає 5 змістових модулів, які розкриваються у 9 темах лекційних та семінарських занять: **Тема 1.** Професійна діяльність в спорті. **Тема 2** Тренер-професіонал. **Тема 3.** Специфіка дидактичних принципів в спорті. **Тема 4.** Педагогічна діяльність тренера. **Тема 5.** Психологічні чинники успіш-

ності процесу підготовки. **Тема 6.** Основи теорії адаптації та закономірності її формування у спортсменів. **Тема 7.** Адаптація опорно-рухового апарату та функціональних систем. **Тема 8.** Вплив навантаження на організм спортсмена. **Тема 9.** Втома та відновлення в системі підготовки спортсменів.

Зміст лекційних занять закріплюється на семінарських заняттях та під час виконання самостійних письмових завдань: аналіз правових документів, що регламентують професійну діяльність фахівця Олімпійського і професійного спорту, реферат-роздум “Тренер-кумир”, відеопрезентація змагальної діяльності в обраному виді спорту з коментарем-характеристикою її компонентів, інформаційний пошук „Еволюція теорія ті системи підготовки спортсменів (на прикладі обраного виду спорту)” та ін.

2. Спорт як сфера професійної діяльності.

Олімпійський спорт - міжнародний, багатофункціональний спортивний рух, що спрямований на пропаганду загальнолюдських гуманістичних вартостей відповідно до концепції олімпізму. Принциповою особливістю олімпійського спорту є наявність змагальної діяльності та підготовки до неї, а основною метою - досягнення максимально можливого результату в олімпійських видах спорту. Однак, крім того досягаються інші важливі соціальні цілі - зміцнення здоров'я, фізичне та моральне вдосконалення людей, розповсюдження принципів олімпізму, розвиток міжнародної співпраці і т.ін. Існує думка, що Олімпійські ігри давно вже є змаганнями професіоналів. Дійсно, з Олімпійської хартії зникло поняття "аматор", спортсмени-профі беруть участь в Олімпійських іграх, олімпійці отримують гроші за свої заняття спортом, віддають їм до 8 годин щодня, до 2000 годин на рік, не мають можливості займатися іншою діяльністю. Але не можна ідентифікувати олімпійський та професійний спорт. Професійний спорт, на відміну від комерціалізованого спорту вищих досягнень (в першу чергу, олімпійського) являє собою індустрію розваг. Його слід розглядати, перш за все, як сукупність інкорпорованих фірм-клубів, головне завдання яких полягає у продажу спортивного видовища та отримання прибутку. "Професійна ліга - це цілеспрямована група, що свідомо створена для вирішення специфіч-

них завдань - таких як прибуток, послуги суспільству та розваги" (І.Леонард, Іллінойський університет, 1988). Основна відмінність ОС та ПС полягає в тому, що олімпійський спорт, попри трансформацію багатьох його ідеалів в цілому служить суспільству, а професійний спорт - особі. Безперечно, він виконує і певні суспільні функції, але комерційна спрямованість переважає над усіма сторонами, навіть спортовою. Головним в світі професійного спорту є питання: "Чи це вигідно?" Наприклад, президент НХЛ Дж.Зиглер на питання: "Чи слід позбутися бійок у хокеї?" - відповів: "Мені однаково. Для мене важливо давати "продукцію", що подобається людям. Вони готові платити за бійки. То нащо їх виключати?" Для професійного спорту характерний ряд особливостей, що відрізняють його від олімпійського спорту: - орієнтація на розвиток тих видів, що здатні давати прибуток; - прагнення організації професійного спорту створити та підтримувати в змаганнях атмосферу жорсткої конкуренції; - прагнення формувати в кожному виді ПС еліти ("moneyman"), причому для популяризації зірок використовуються не лише спортові показники, але й спосіб життя, хоббі, прибутки, забобони тощо; - ефективна система соціального захисту спортсменів-профі. В цьому велику роль відіграють асоціації гравців (своєрідні профспілки та агенти-посередники, які укладають від імені спортсмена всі угоди та вкладають кошти спортсмена в той чи інший бізнес, чим забезпечується життя після закінчення спортивної кар'єри; - експансія американського ПС в Європу; - специфічна методика відбору, підготовки, контролю. В ігрових видах ПС спортсмени готуються значну частину року індивідуально; тренер за цю частину роботи відповідальності не несе, а лише вимагає відповідного рівня підготованості, навіть ваги спортсмена (що, до речі, регламентується і контрактом спортсмена). Таким чином, підготовка спортсменів-профі відзначається різноманітністю, може не мати об'єктивного обґрунтування, а базуватися на поглядах самого спортсмена та його консультантів. Разом з тим, добре розробленою та високоефективною є система командної підготовки безпосередньо до змагань. Про це свідчить навіть склад тренерів (на прикладі американського футболу): головний тренер, його асистент, тренер з нападу, тренер з захисту, тре-

нер-координатор нападу, тренер з силової і фізичної підготовки, всього 12-14 осіб. Таким чином в ОС більш обґрунтовані питання побудови багаторічної підготовки, методики розвитку фізичних якостей і т.ін., в ПС - методики змагальної діяльності, безпосередньої підготовки до змагань, командної підготовки, медичного забезпечення тощо.

Для характеристики спорту як сфери професійної діяльності важливо розуміння окремих термінів та положень, що подаються в Законі України про фізичну культуру і спорт. Слід підкреслити, що тлумачення деяких з них носять нині дискусійний характер.

Вид спорту - різновид змагальної діяльності у спорті, що здійснюється з дотриманням визначених правил. Види спорту поділяються на групи: олімпійські види спорту - види спорту, включені до програми Олімпійських ігор; неолімпійські види спорту - види спорту, не включені до програми Олімпійських ігор; види спорту інвалідів - види спорту, включені до програм Паралімпійських і Дефлімпійських ігор, та види спорту, не включені до програм Паралімпійських і Дефлімпійських ігор, у яких беруть участь інваліди;

Громадська організація фізкультурно-спортивної спрямованості - об'єднання громадян, яке створюється з метою задоволення потреб його членів у сфері фізичної культури і спорту;

Єдиний календарний план фізкультурно-оздоровчих та спортивних заходів України - документ, у якому на відповідний рік визначаються організаційні та фінансові питання щодо забезпечення проведення відповідних заходів та який затверджується центральним органом виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту у встановленому ним порядку;

Заклад фізичної культури і спорту - юридична особа, що забезпечує розвиток фізичної культури і спорту шляхом, зокрема, надання фізкультурно-спортивних послуг. Закладами фізичної культури і спорту, зокрема, є: спортивні клуби, дитячо-юнацькі спортивні школи, спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю, школи вищої спортивної майстерності, центри олімпійської підготовки, центри студентського спорту вищих навчальних закладів, фіз-

культурно-оздоровчі заклади, центри фізичного здоров'я населення, центри фізичної культури і спорту інвалідів;

Масовий спорт (спорт для всіх) - діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей під час їх дозвілля для зміцнення здоров'я;

Навчально-тренувальні збори - спортивні заходи, що здійснюються організаторами спортивних заходів для підготовки спортсменів до участі у спортивних змаганнях;

Неолімпійський спорт - напрям спорту, пов'язаний з організацією та проведенням спортивних змагань з неолімпійських видів спорту та підготовкою спортсменів до цих змагань;

Олімпійський спорт - напрям спорту, пов'язаний з організацією та проведенням спортивних змагань з олімпійських видів спорту та підготовкою спортсменів до цих змагань;

Організатор фізкультурно-оздоровчих або спортивних заходів - юридична (юридичні) або фізична (фізичні) особа (особи), яка (які) ініціювала (ініціювали) та проводить (проводять) фізкультурно-оздоровчі або спортивні заходи та здійснює (здійснюють) організаційне, фінансове та інше забезпечення підготовки і проведення цих заходів;

Спорт - діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленостях шляхом проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них. Спорт має такі напрями: дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, спорт інвалідів тощо;

Спорт інвалідів - напрям спорту, пов'язаний з організацією та проведенням спортивних змагань з видів спорту інвалідів та підготовкою спортсменів до цих змагань;

Спортивна діяльність - заходи, що здійснюються суб'єктами сфери фізичної культури і спорту для розвитку спорту;

Спортивні заходи - спортивні змагання та/або навчально-тренувальні збори;

Спортивне змагання - захід, що проводиться організатором спортивних заходів з метою порівняння досягнень спортсменів та визначення переможців відповідно до правил спортивних змагань з видів спорту та затвердженого організатором спортивних заходів положення (регламенту) про ці змагання, що відповідає визначеним центральним органом виконавчої влади у сфері фізичної культури і спорту вимогам;

Спортивна споруда - нерухоме майно, призначене для занять фізичною культурою і спортом;

Спортсмен - фізична особа, яка систематично займається певним видом (видами) спорту та бере участь у спортивних змаганнях;

Суб'єкти сфери фізичної культури і спорту - фізичні або юридичні особи, які здійснюють свою діяльність з метою розвитку фізичної культури і спорту. Суб'єктами сфери фізичної культури і спорту є: фізичні особи, які займаються фізичною культурою і спортом, у тому числі спортсмени; фахівці сфери фізичної культури і спорту; заклади фізичної культури і спорту; відповідні органи влади;

Фізкультурно-оздоровча діяльність - заходи, що здійснюються суб'єктами сфери фізичної культури і спорту для розвитку фізичної культури;

Фізкультурно-оздоровчі заходи - заходи, що здійснюються організаторами фізкультурно-оздоровчих заходів для залучення різних груп населення до занять фізичною культурою;

Фізкультурно-спортивні послуги - організація та проведення суб'єктами сфери фізичної культури і спорту фізкультурно-оздоровчої діяльності та/або фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів або підготовки спортсменів до змагань з видів спорту, визнаних в Україні;

Фізична культура - діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на забезпечення рухової активності людей з метою їх гармонійного, передусім фізичного, розвитку та ведення здорового способу життя. Фізична культура має такі напрями: фізичне виховання різних груп населення, масовий спорт, фізкультурно-спортивна реабілітація;

Фізичне виховання різних груп населення - напрям фізичної культури, пов'язаний з процесом виховання особи, набуттям нею відповідних знань та умінь з використання рухової активності для всебічного розвитку, оздоровлення та забезпечення готовності до професійної діяльності та активної участі в суспільному житті;

Фізична підготовка - складова фізичного виховання різних груп населення, яка полягає у формуванні рухових умінь та навичок людини, розвитку її фізичних якостей і здібностей з урахуванням особливостей професійної діяльності;

Фізкультурно-спортивна реабілітація - система заходів, розроблених із застосуванням фізичних вправ для відновлення здоров'я особи та спрямованих на відновлення і компенсацію за допомогою занять фізичною культурою і спортом функціональних можливостей її організму для поліпшення фізичного і психологічного стану

3. Види професійної діяльності в ОіПС.

Згідно з класифікатором професій (Національний класифікатор України. Класифікатор професій ДК 003:2010) передбачено призначення спеціаліста сфери спорту для роботи в спортивних школах різної категорії, не професійних і професійних командах, секціях колективів фізкультури, спортивних клубах і організаціях різних форм власності, спеціалізованих науково-дослідних закладах, середніх та вищих спеціальних закладах освіти, міських, районних, обласних та державних органах управління фізичною культурою і спортом. Передбачається робота спеціаліста на різноманітних первинних посадах, зокрема тренер-викладач в організаціях різних форм власності, спеціаліст другої та першої

категорії в державних та громадських структурах управління фізичною культурою і спортом, науковий співробітник, викладач у спеціальних вищих закладах освіти різних форм власності тощо. Разом з тим, поліфункціональна діяльність тренера-викладача в спорті вимагає виконання функціональних обов'язків, що пов'язані із кваліфікованим формулюванням технічних завдань фахівцям блоку забезпечення системи підготовки спортсменів. Це фахівці різних професій - науковці, медики, інженерно-технічні працівники, психологи тощо.

4. Характеристика окремих видів діяльності в ОіПС.

Загальна класифікація тренерів починається із розподілу на дві основні групи: 1. Тренери особисті. 2. Тренери збірних команд. Перша група більш багаточисельна та розподіляється на такі підгрупи (категорії): - тренери, які ведуть своїх вихованців від початку спортивного шляху до рівня вищої майстерності. В їх школах ніби налагоджено «конвеєр», що регулярно постачає спортсменів – «напівфабрикат» для збірних команд різного рівня; - тренери, для яких підготовка видатного спортсмена - частіше епізод творчої біографії, що залежить від вдалого набору учнів. Вихованці таких тренерів, як правило, є «готовим продуктом» навчання та основним складом збірних команд; - тренери, які працюють з дітьми, юнаками на початкових етапах багаторічної підготовки, а потім передають учнів більш досвідченим та титулованим колегам; - «тренери-ювеліри», які приймають естафету від особистих тренерів попередніх підгруп (в основному, третьої). Їх частіше залучають до роботи з учнями в збірних командах - на зборах та відповідальних змаганнях. Вони складають ніби живий міст між тренерами особистими та тренерами збірних команд. Друга група - тренери збірних команд - менша за чисельністю та складається з таких підгруп: - головні тренери. В більшості випадків, це - організатори процесу підготовки, які здійснюють контроль роботи залучених особистих тренерів та тренерів інших підгруп. Складність цього контролю полягає в тому, що в багатьох видах спорту збірні команди є конгломератами різних спеціалізацій (л/а, стрільба, фігурне катання); - тренери окремих груп збірних команд. Окрему групу складають тренери – «вузькі» спеціалісти, які забезпечують види підго-

товки спортсменів. Залучення цієї категорії тренерів до роботи збірних команд відрізняється відповідно до виду спорту (наприклад, хореограф у х/г, фігурному катанні, тренер з фізичної підготовки).

Олімпійський і професіональний спорт, як сукупність предметних і духовних цінностей, сприяє фізичному розвитку, загартуванню і зміцненню здоров'я людини, зростанню її працездатності та конкурентноспроможності, підвищенню обороноздатності держави, пропаганді здорового способу життя. Етика спорту - сувора регламентація правил та неантагоністичність змагальної діяльності, мають великий вплив на виховання та соціальну інтеграцію людей. Викладач-тренер повинен бути висококваліфікованим спеціалістом в розумінні олімпійського та професіонального спорту як виду і результату діяльності, сукупності предметних і духовних цінностей. Фаховим спрямуванням його праці є підготовка кваліфікованих спортсменів у структурі олімпійського та професіонального спорту. Обов'язком викладача-тренера з олімпійського та професіонального спорту є впровадження олімпійських ідеалів спорту в побут народу України, застосування передових технологій підготовки спортсменів-професіоналів в олімпійському спорті, формування та розвиток в Україні популярних видів професіонального спорту. Діяльність викладача-тренера вимагає знань, умінь та навичок психолого-педагогічного, медико-біологічного спрямування, що необхідні для результативної професійної праці в сфері олімпійського та професіонального спорту. Структура діяльності викладача-тренера з олімпійського та професіонального спорту охоплює навчання, розвиток і виховання спортсмена в процесі тренування, змагань і відновлення. Основними професійними функціональними обов'язками фахівця в сфері підготовки спортсменів є: визначення стратегії і тактики підготовки кваліфікованих спортсменів; планування змагань, тренування і відновлення в системі підготовки спортсменів; управління динамікою змагальних і тренувальних навантажень і відновлення в структурах підготовки; розвиток рухових якостей; навчання і удосконалення технічної і тактичної майстерності; удосконалення функціональних можливостей спортсменів; виховання моральних і волевих якостей; керування динамі-

кою тренуваності і спортивної форми; визначення перспективності спортсменів.

Зміст роботи **психолога** в спорті відрізняється великим розмаїттям. Кожний психолог практично реалізує свою особистість. Психолог з академічною освітою більше займається психодіагностикою. В нього все заздалегідь сплановано та здійснюється у відповідності з психологічними закономірностями. Його антипод - сензитивний інтуїтивіст - сподівається на свої сприйняття та відчуття при оцінюванні психічних явищ та на імпровізацію в процесі впливу на спортсмена. Неможливо однозначно визначити, що краще для спорту. Та якщо врахувати, що істина завжди знаходиться посередині, то багаточисельні змішані варіанти більш за все влаштовують практиків спорту. Але, незалежно від характеру діяльності психолога, спочатку перед ним завжди стоїть загальне завдання - доказати результатами необхідність та корисність свого перебування в команді. На думку досвідчених психологів, вирішення саме цього завдання стимулює, напружує та втомлює найбільше. Деякі психологи, так би мовити, набирають бали у вірному прогнозуванні і рекомендаціях тренерові відносно його можливостей в наступних змаганнях. Але прогнози у спорті - справа невдячна, пов'язана з ризиком. Психолог прогнозує не категорично, а ймовірно, але це не робить його поради менш значущими і відповідальними. Інший психолог взагалі не займається прогнозами, а лише психічними станами спортсменів. Він вважає головним завданням підвести спортсмена до відповідальних тренувань і змагань в найкращій кондиції. Третій і цим займається мало. Він вважає, що повинен навчити спортсмена певному характеру дій та думок у ті чи інші моменти тренувань і змагань. Він навчає їх прийомам саморегуляції не взагалі, а у зв'язку з конкретним завданням діяльності, наприклад, прийомом організації уваги в той чи інший момент змагань. Є психологи - фахівці з нормалізації конфліктних відносин, як між спортсменами, так і між спортсменами і тренерами. Є психологи, головним завданням яких є створення в команді життєрадісного, оптимістичного настрою. Значну частину свого часу вони витрачають на своєрідну естрадно-комедійну поведінку у спілкуванні зі спортсменами, коли

гумором, посмішками він знижує напруження, створює сприятливі умови для роботи та відпочинку. Є психологи, які годинами вислуховують спортсмена, співчують, непомітно освічують та навчають, визначаючи необхідний характер дій та відносин. Є психологи, які втручаються в організацію всього життя спортсменів, їх режим дня, співвідношення різних заходів в режимі тощо. Навіть цього неповного переліку достатньо, щоб побачити в професії психолога і вченого, і дурисвіта, і блазня, і педагога, і пастиря. Відомо, що існує певний стереотип сприйняття різних професій. Не виняток практичні психологи. Якщо психолог, то повинен бачити наскрізь, розуміти тебе краще за інших і, може статися, так вплинути, що можна проявити несподіване для себе. Цей стереотип хороший помічник для психолога, але це вексель, який потрібно сплачувати весь час. Найменша помилка або неточність може супроводжуватися оцінкою «А ще й психолог!». Те, чого не помітять в поведінці лікаря, масажиста, тренера, помітять в поведінці психолога. Адже спортсмени очікують від психолога глибокого розуміння та чуйного сприйняття. Як тільки тренери, спортсмени та ін. дізнаються про те, що ця людина психолог, то установки змінюються. В деякого у спілкуванні з психологом підвищується самоконтроль, в деякого з'являється серія питань, дехто намагається поділитися своїм досвідом впливу. Є люди з негативними установками до психолога. Ця установка формує бажання бачити та помічати більше недоліків та помилок у поведінці психолога ніж переваг. А оцінка його переваг необхідна психологу як нікому іншому. Вона формує віру в нього - основний інструмент його діяльності. Психолог повинен вміти рекламувати себе. Без реклами ефективність діяльності психолога знижується. Вміти переконати інших у своїй необхідності - частина таланту психолога. Але психолог повинен робити це коректно, ненав'язливо, балансує між скромністю та необхідністю показати свою роботу. Бажання та вміння представити себе психологом є професійною необхідністю, частиною роботи. Та якщо йому не вдається це зробити, то при всіх його позитивних, чисто інструментальних можливостях, він не створює собі поля діяльності. Але тут може бути обраний невірний шлях, коли психолог для того, щоб доказати переваги свого підходу по-

казує, що його колеги роблять свою працю невірною. Постає питання, як коло людей, які професійно займаються психікою людини, не помічають, що методи, досягнення популярності є брудними. Це шкідлива помилка - вважати, що визнання переваг колег принижує свої власні. Психологові у спорті необхідні об'єктивність і коректність. З цим пов'язане ще одне питання про критерії корисності, тривалості і достатності роботи психолога в команді. Психолога часто запитують, що є об'єктивним критерієм корисності його праці? Робота практичного психолога часто оцінюється як мистецтво, скажімо, новий фільм. Якщо фільм сподобався глядачам, він корисний. Якщо спортсмени продовжують добровільно спілкуватися з психологом, ходити на його сеанси, запрошують на збори - це і є відповідь на питання про критерії корисності практичного психолога. Бути корисним, подобатися - це лише перший етап роботи. Другий - коли від його роботи відмовляються, коли спортсмен у змозі самостійно впоратися зі своїми емоціями та переживаннями і показати високий результат. Це і є радість психолога, коли 2-3 роки роботи з емоційно нестабільною особистістю дали той результат, що спортсмен зміг відмовитися від допомоги. Сучасні уявлення про професіоналізм психолога вимагають від нього не тільки глибини теоретичних знань та навиків володіння методами вивчення людини, але й, що головне, його можливості тактично, вміло, своєчасно видавати спортсмену, тренеру корисну інформацію, що ефективно впливає на них. Для цього психолог повинен володіти методом впливу. Спорту потрібен психолог, який під час довгого перебування на навчально-тренувальних зборах, зживається зі спортсменами, організує колектив і настрій в ньому, а також вирішує свої специфічні завдання, а саме: - створює необхідні психічні стани; - вирішує завдання впливу на спортсменів, проводить сеанси гіпнозу, навіяного відпочинку, гетеротренінга та елементів нейро-лінгвістичного програмування; - ненав'язливо проводити зі спортсменами бесіди про тренування і змагання (а також про навчання, мистецтво, роботу, кохання тощо); - злагоджувати конфлікти, знімати наслідки монотонії, травм; - секундувати у змаганнях; - організовувати від-

починок; - підтримувати традиції колективу - діагностувати стани спортсмена,
- систематично організовувати дослідження та обстеження спортсменів.

5. Фактори середовища, що впливають на роботу тренера.

На діяльність викладача-тренера впливають **фактори середовища** в якому працює:

- побудова владних структур держави і структура суспільства;
 - закономірності і тенденції розвитку суспільства;
 - соціальні процеси, що відбуваються в суспільстві;
 - соціально-економічні і кліматичні умови регіону, в якому працює фахівець;
 - склад населення (вік, стать тощо) і традиції регіону;
 - відношення різних верств населення (вік, стать, соціальний статус) до спорту;
 - наявність та якість спортивних споруд регіону та місця праці фахівця;
 - кадрове забезпечення регіону і місця праці;
 - професійні спортивні зв'язки з іншими регіонами країни та спортивними організаціями інших країн;
 - перспективи розвитку олімпійського та професіонального спорту і можливості досягнення високих спортивних результатів та економічних показників.
- Основним **об'єктом** професійної діяльності викладача-тренера з олімпійського та професіонального спорту є масовий, базовий, олімпійський та професіональний спорт. Специфічним об'єктом діяльності є спорт інвалідів. **Предметом** професійної діяльності викладача-тренера з олімпійського та професіонального спорту є процес підготовки спортсменів.

Для людини, яка обрала життєвий шлях тренера можуть бути корисними поради Джеймса Каунсилмена. 1. Залишайтеся енергійними та життєрадісними. Всім своїм виглядом демонструйте головну думку: "Я закоханий у свою роботу. Я щасливий бути тут". 2. Підкреслюйте, що ви і спортсмени єдине ціле. Хай чують Ваш внутрішній голос: "Давайте працювати разом", "Ми одна команда", "В нас одна мета". 3. Залишайтеся оптимістами, демонструйте впевне-

ність в успіху, але впевненість не є самовпевненістю. Твердо оцінюйте можливості команди та кожного спортсмена. Впевненість формується через вдалі виступи. Досягніть перших успіхів та створіть атмосферу оптимізму.

Рекомендована література

Основна:

1. Психологія спорту : навч. посіб. / В. І. Воронова. – Київ : Олімпійська література, 2007. – 298 с.
2. Деркач А. А. Педагогическое мастерство тренера / А. А. Деркач, А. А. Исаев. – Москва : Физкультура и спорт, 1981. – 375 с.
3. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения : учеб. [для тренеров] / В. Н. Платонов. – Киев : Олимпийская литература, 2015. – Кн. 1. – 2015. – 680 с.
4. Платонов В. Н. Система подготовки спортсменов в олимпийском спорте. Общая теория и ее практические приложения : учеб. [для тренеров] / В. Н. Платонов. – Киев : Олимпийская литература, 2015. – Кн. 2. – 2015. – 752 с.
5. Comparative analysis of choreographic training of athletes from foreign and Ukrainian sport aerobics teams / Briskin Yu, Todorova V, Perederiy A, Pityn M. // Journal of Physical Education and Sport. – 2016. – Vol. 16, is. 4. – P. 1352–1356.
6. Pityn M. Features of theoretical training in combative sports / Pityn Maryan, Briskin Yuriy, Zadorozhna Olha // Journal of Physical Education and Sport. – 2013. – Vol. 13(2), art 32. – P. 195–198.

Допоміжна:

1. Анохин П. К. Очерки по физиологии функциональных систем / П. К. Анохин. – Москва : Медицина, 1975. – 402 с.
2. Гавердовский Ю. К. Опыт трактовки ортодоксальной дидактики в современном контексте обучения спортивным упражнениям / Ю. К. Гавердовский // Теория и практика физической культуры. – 1991. – № 8. – С. 12–20.
3. Гірник А. М. Основи психопедагогіки : навч. посіб. для ад'юнктів (аспірантів), слухачів ФПК, викладачів вузів / А. М. Гірник. – Київ : КВГІ, 1996. – 136 с.
4. Горбунов Г. Д. Психопедагогика спорта / Г. Д. Горбунов. – Москва : Физкультура и спорт, 2012. – 208 с., ил.
5. Гринь О. Система психологічного забезпечення підготовки спортсменів як проблема сучасної психології спорту / О. Гринь, В. Воронова // Спортивний вісник Придніпров'я. – 2015. – № 3. – С. 29–34.
6. Каунсилмен Дж. Наука о плавании / Дж. Каунсилмен ; пер. с англ. – Москва : Физкультура и спорт, 1982. – 208., ил.

7. Келлер В. С. Теоретико-методичні основи підготовки спортсменів / В. С. Келлер, В. М. Платонов. – Львів : Українська Спортивна Асоціація, 1992. – 269 с.
8. Лапутин А. Н. Технические средства обучения : учеб. пособие для ИФК / А. Н. Лапутин, В. Л. Уткин. – Москва : Физкультура и спорт, 1990. – 80., ил.
9. Оцінювання психофізіологічних станів у спорті : монографія / Георгій Коробейников, Євген Приступа, Леся Коробейникова, Юрій Бріскін. – Львів : ЛДУФК, 2013. – 311 с. – ISBN 978-966-2328-59-2.
10. Педагогічна майстерність / за заг. ред. І. А.Зязюна. – Київ : Вища школа, 1997. – 349 с., іл.
11. Тер-Ованесян А. А. Педагогика спорта / Тер-Ованесян А. А., Тер-Ованесян И. А. – Киев : Здоров'я, 1986. – 208 с.
12. Платонов В. Теории адаптации и функциональных систем в развитии системы знаний в области подготовки спортсменов / В. Платонов // Наука в олимпийском спорте. – 2017. – № 1. – С. 29–47.
13. Приступа Е. Н. Решение проблем современной молодежи средствами олимпийского образования / Приступа Е. Н., Брискин Ю. А., Питын М. П. // Sportul Olimpic și sportul pentru toți : materialele Congresului Șt. Intern. – Chișinău, 2011. – Vol. 1. – P. 148–151.
14. Приступа Є. Формування системи знань про спорт інвалідів / Євген Приступа, Юрій Бріскін, Аліна Передерій // Humanistyczny wymiar kultury fizycznej / red. nauk. Mariusz Zasada [i in.]. Seria: Monografie. – Bydgoszcz ; Lwow ; Warszawa, 2010. – Nr 12. – S. 245–258.
15. Родионов А. В. Психофизическая тренировка / А. В. Родионов. – Москва : Дар, 1995. – 64 с., ил.
16. Селье Г. Очерки адаптационного синдрома / Г. Селье. – Москва : Медицина, 1960. – 254 с.
17. Селье Г. Стресс без дистресса / Г. Селье. – М.: Прогресс, 1982. – 126 с.
18. Тер-Ованесян А. А. Обучение в спорте / А. А. Тер-Ованесян, И. А. Тер-Ованесян. – Москва : Советский спорт, 1992. – 192 с.
19. Туманян Г. Профессия – тренер / Туманян Г., Харацидис С. // Теория и практика физической культуры. – 1998. – № 1. – С. 28–29.
20. Sport specialists attitude to structure and contents of theoretical preparation in sport [Electronic resource] / Maryan Pityn, Yuriy Briskin, Alina Perederiy, Yaroslav Galan, Oleksandr Tsyhykalo, Iryna Popova // Journal of Physical Education and Sport. – 2017. – Vol. 17, is. 3. – P. 988–994. doi:10.7752/jpes.2017.s3152<http://efsupit.ro/images/stories/17august2017/art152.pdf>

Інформаційні ресурси інтернет:

1. Кодекси України. Класифікатор професій ДК 003:2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kodeksy.com.ua/ka/buh/kp.htm>
2. Верховна Рада України. Закони [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>

3. Про затвердження Положення про дитячо-юнацьку спортивну школу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993-2008-п>
4. Міністерство молоді та спорту України. Сайт [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dsmsu.gov.ua/index/ua>
5. Концепція підготовки спортсменів України до Ігор XXXII Олімпіади 2020 р. в м. Токіо (Японія) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dsmsu.gov.ua/media/2017/03/29/42/Koncepciya_Tokio.pdf